

**ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА США ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ
(1990-ТІ – ПОЧАТОК 2000-Х РОКІВ)**

Розкрито політику США щодо ООН у 1990-ті та на початку 2000-х рр. Встановлено, що політику США в ООН було направлено на зменшення внесків як до регулярного бюджету, так і до бюджету на проведення миротворчих операцій.

The article exposes the financial policy of the USA towards the United Nations (1990's –beginning of 2000's). It's determined that reduction of the American assessments both to the regular budget and peacekeeping of the UN was the main feature USA's policy in this period

Після закінчення холодної війни і трансформації міжнародної системи на Організацію Об'єднаних Націй (ООН) поклалися нові завдання, вирішення яких потребувало витрат нових і досить значних коштів. ООН опинилася на межі фінансової кризи, яка могла б призвести не лише до часткової зупинки діяльності кількох програм, а й паралізувати роботу головних її органів.

Фінансова криза ООН турбувала і викликала занепокоєння американського керівництва, адже США були і залишаються найбільшим платником Організації. На 1993 р. Сполученим Штатам належала найбільша частка, що становить 25 % виплат до регулярного бюджету ООН і приблизно 31 % від загальних виплат на проведення миротворчих операцій.

Фінансову політику Сполучених Штатів щодо ООН після 1990-х – на початку 2000-х рр. умовно можна поділити на такі напрями:

- ✓ Виплата боргу США ООН;
- ✓ Зменшення американської частки внесків до регулярного бюджету і на проведення миротворчих операцій ООН;
- ✓ Зменшення бюджету ООН.

Проблема боргу Сполучених Штатів ООН протягом 1990-х і на початку 2000-х рр. була наріжним камнем у відносинах країни з Організацією. Виплату боргу ООН американське керівництво тісно пов'язувало зі зменшенням американської частки внесків до регулярного бюджету і на проведення миротворчих операцій ООН.

Сполучені Штати були і залишаються найбільшим боржником ООН. На 30 вересня 1995 р. загальна сума боргу ООН становила 3,3 млрд дол., з яких 810 млн країни-учасниці заборгували до регулярного бюджету, а 2,5 млрд до бюджету на проведення миротворчих операцій. Із цієї суми 1,4 млрд дол. відходило американській стороні (527,2 млн дол. до регулярного бюджету і 927,2 млн дол. на проведення миротворчих операцій). Згодом США виплатили частину боргу і на 31 грудня 1995 р. загальний борг США ООН становив 1,2 млрд дол. [8].

У щорічному звіті щодо участі США в ООН за 1995 р. американський уряд висловив підтримку "щодо запровадження стимулюючих механізмів для своєчасних виплат ООН, проте категорично виступив проти застосування санкцій проти боржників". Також марними були в цьому році зусилля американської дипломатії щодо зменшення частки США на проведення миротворчих операцій з 31 % до 25 %. У черговому звіті Генерального секретаря щодо фінансового становища Організації наводиться сума боргу країн-учасниць, що на грудень 1996 р. становила 2,3 млрд дол. і приблизно 65 % від цієї суми заборгували Сполучені Штати.

Навесні 1996 р. американське представництво в ООН повідомило всі інші представництва, що має намір домогтися перегляду своєї частки як у регулярному бюджеті ООН, так і в бюджеті з проведення миротворчих операцій [9]. Це було пов'язано зі зміною концепції миротворчості в зовнішній політиці адміністрації Б. Клінтона, яку також було реорганізовано відповідно до миротворчих вимог ООН. У зв'язку із цим було закрито

такі миротворчі місії, як Операцію ООН у Мозамбіку, адже вона досягла своєї мети і була успішною, та Сили охорони ООН на теренах колишньої Югославії, що вважалася невдалою, а також інші операції, які були класифіковані не як миротворчі операції ООН, а як багатонаціональні і були передані для подальшого проведення під юрисдикцію інших міжнародних організацій. Це призвело до кардинальних змін у фінансовому забезпеченні миротворчих операцій і стало причиною зменшення внесків США на миротворчість. Щорічні американські внески на миротворчість знизилися з 1 млрд дол у 1994–1995 рр. до 240 млн дол. у 1998 р. [9].

Протягом 1999 р. відбулося значне поліпшення фінансового становища ООН. Загальна заборгованість країн – учасниць ООН знизилася з 2,031 млрд дол. у 1998 р. до 1,758 млрд порівняно з 1999 р. Значною мірою це було пов'язано із річною виплатою американської сторони в розмірі 709 млн дол., що становило 31 % від загальних річних внесків до Організації. Проте, незважаючи на це, Сполучені Штати залишалися найбільшим боржником і заборгували аж 67 % відсотків від загальної заборгованої суми [12, р. 99].

У зв'язку із великою заборгованістю США перед ООН у 1998 р. перед американською дипломатією в ООН постала проблема втрати голосу в Генеральній Асамблеї на її черговому засіданні у січні 1999 р. Справа в тому, що за ст. 19 Статуту "країна-учасниця ООН, яка заборгувала, позбавляється права голосу в Генеральній Асамблеї, якщо сума її заборгованості є рівною або перевищує розмір внесків, що дорівнює сумі її щорічного внеску за два роки, проте Генеральна Асамблея може дозволити цій країні-учасниці брати участь у голосуванні, якщо вона визнає, що заборгованість із виплати платежу відбулася не з її вини" [2, с. 150]. На той час Сполученим Штатам вдалося уникнути санкцій ст. 19 у зв'язку із тим, що ООН взяла у США непередбачувані кредити на миротворчі операції в розмірі 42,5 млн дол. і досить великій американській виплаті в розмірі 360,5 млн дол., яку було зроблено в останньому кварталі 1998 р. [11, р. 91]. Ці дії американського уряду суттєво допомогли скоротити суму боргу, яка вже не становила двохрічної заборгованості і, таким чином, змогли попередити застосування щодо США санкцій, зазначених у ст. 19. Проте, незважаючи на це, проблему не було вирішено до кінця і питання застосування санкцій, які б могли зашкодити активній участі американській делегації у роботі чергової сесії Генеральної Асамблеї, потребувало негайного вирішення.

У 1999 р. США вдалося уникнути можливої втрати голосу в Генеральній Асамблеї в основному завдяки повній виплаті внеску (приблизно 304 млн дол.) до регулярного бюджету до кінця 1999 р.

У Конгресі Сполучених Штатів щодо критичного фінансового становища ООН і у зв'язку із цим принизливого становища США було розроблено компромісний білл "Холмса – Байдена". Прийняття законопроекта передували комітетські слухання у Сенаті, на яких було вироблено план виплати американцями боргу в розмірі 819 млн

дол. протягом трьох років, лише в тому випадку, якщо ооновське керівництво погодиться на 22 вимоги американського уряду. У кінці 2000 р. на 55-й сесії Генеральної Асамблеї все-таки були прийняті рішення щодо зменшення американського щорічного внеску до ООН з 25 % до 22 %. Проте не було встановлено точного розміру внесків на проведення миротворчих операцій і зазначалося лише те, що ця частка знизиться із 30,2816 % у 2000 р. до 27,6307 % у 2001 р. Упродовж 2002 і 2003 рр. вона буде поступово знижуватися, але не до 25 %, як очікувало американське керівництво [13, р. 111–112].

Порівняно з досягненнями попередніх років 2000 рік виявився роком фінансових втрат не лише для США, а і для ООН. Загальна заборгованість країн – учасниць ООН зростає порівняно з минулим 1999 р. з 1,758 млрд дол. до 2,259 млрд дол. Організація опинилася на порозі чергової фінансової кризи і те, яким би чином повів би себе головний фінансовий донор, мало б велике значення для її. Хоч заборгованість Сполучених Штатів знизилася до 58 % від загальної суми порівняно з попереднім роком і становила 1,310 млрд дол., проте це було пов'язано із зростанням майже втричі витрат на миротворчі операції. Для США ця сума збільшилася з 269 млн дол. до 667 млн. Найвищий рівень асигнувань американської сторони разом із 25 % дозволеними американським законодавством, призвели до зростання боргу Сполучених Штатів на проведення миротворчих операцій ООН до 1,144 млрд дол у 2000 р. Протягом року американська сторона виплатила більше ніж 850 млн дол, включаючи внески і до регулярного бюджету, і до військових трибуналів, а також витрати на миротворчість. Такі події дали можливість ООН уникнути взяття чергової позики для проведення миротворчих операцій. Також Сполучені Штати в цьому році виплатили 100 млн дол. боргу за попередній 1999 р., але не зробили такого внеску за 2000 р. [13, р. 109].

2001-й рік для ООН став роком великих виплат. У цьому році було досягнуто найбільшого рівня отриманих контрибуцій за всю історію існування Організації. Цей внесок склав 4,437 млрд дол. У 2001 р. Сполучені Штати виплатили приблизно 1,7 млрд дол., 582 млн дол. були другою великою виплатою американського уряду в межах виконання біллу "Хелмса – Байдена", ратифікованого у 1999 р. Також було виплачено додатково 31 млн дол, як передбачалося в тому випадку, якщо Генеральна Асамблея погодиться знизити виплати США до регулярного бюджету з 25 % до 22 %, що і сталося [14, р. 107].

У 2002 р. Сполучені Штати розрахувалися з ООН за всіма фінансовими статтями цього року і виплатили вцілому 988,5 млн дол., включаючи заборгованості в розмірі 30 млн дол. за попередній період на проведення миротворчих операцій, що було реалізацією третього і заключного кроку виконання білля "Хелмса-Байдена" [15, р. 115]. Протягом 2003 і 2004 рр. Сполучені Штати без жодних проблем виплатили заборгованості за всіма фінансовими статтями ООН у розмірі 762 і 975 млн дол. відповідно [16, р. 141; 16, р. 127].

У 2003 р. було встановлено розміри американських асигнувань до ООН на 2004–2006 рр. На ці роки встановлювалася вцілому прийнятна для американської сторони шкала внесків на проведення миротворчих операцій: на січень місяць 2004, 2005 і 2006 рр. у розмірі приблизно 26,5 % щорічно. Ця цифра впала порівняно з попередніми роками, проте не до бажаних 25 %. Розмір внеску США до регулярного бюджету ООН залишався незмінним – 22 % [16, р. 147–148].

На початку 1990-х рр. керівництво Білого дому активно виступало за зменшення бюджету ООН. 23 грудня

1995 р. Генеральна Асамблея ООН затвердила резолюцію 50/214, за якою було визначено попередній бюджет на 1996–1997 рр. у розмірі 2 млрд 608 млн 274 тис. дол., також було встановлено додаткову суму до бюджету з урахуванням поточного валютного курсу та інфляції в розмірі 103 млрд 991 млн 200 дол. [3, с. 379–387].

Сполучені Штати не схвалювали прийнятий бюджет, але і не блокували його прийняття. Вони підтримували прийняття бюджету, запропонованого Генеральним Секретарем з урахуванням валютного курсу та інфляції 1994 р., який би не перевищував 2 млрд 510 млн дол. Згодом Генеральний Секретар пропонував вже вдвічі змінений бюджет, який на осінь 1995 р. становив 2 млрд 827 млн 752 тис. 200 дол. Проте Генеральна Асамблея окремою резолюцією відкинула цю пропозицію [8].

Прийнятий бюджет на 1996–1997 рр. вперше за всю історію існування ООН не тільки був меншим за бюджет попередніх 1994–1995 рр., який становив 2 млрд 632 млн 435 тис. 300 дол, а й відображав тенденцію свого зменшення приблизно на 1 %. Прийняття цього бюджету керівництво Сполучених Штатів розцінювало як важливий крок на шляху до реформи Організації [8].

Білий дім також активно підтримував наступні кроки керівництва ООН, пов'язані зі зменшенням бюджету. 18 грудня 1996 р. Генеральна Асамблея затвердила резолюцію 51/222, за якою бюджет на 1996–1997 рр. було переглянуто і затверджено новий в розмірі 2 млрд 603 млн 280 тис. 900 дол, який, у свою чергу, був меншим на 4 млн 993 тис. 100 дол. [4, с. 315–320]. Така сума була прийнятною для американського керівництва у зв'язку з тим, що в уряді ще не було затверджено остаточного розміру асигнувань до міжнародних організацій на 1997 р., у якому рекомендувалося заощадити і не виплачувати 100 млн дол до регулярного бюджету Організації [9].

Політику Сполучених Штатів було направлено на зменшення бюджету і на наступні 1998–1999 рр. 22 грудня 1997 р. Генеральна Асамблея прийняла резолюцію 52/221, за якою було затверджено бюджет у розмірі 2 млрд 532 млн 331 тис. 200 дол. [5, с. 350–353], що входив у межі, які встановила американська дипломатія – 2 млрд 533 млн дол. [6]. 18 грудня 1998 р. Генеральна Асамблея ООН затвердила резолюцію 53/215, за якою бюджет на 1998–1999 рр. було визначено повторно у розмірі 2 млрд 526 млн 703 тис. 500 дол. На цей раз сума була ще меншою на 5 млн 627 тис. 700 дол., проте і на цей раз законодавча гілка влади США вимагала притримати 100 млн. дол виплат до регулярного бюджету, у тому випадку, якщо керівництво ООН не зробить жодного кроку, який би міг призвести до зростання бюджету вище встановленої американцями межі.

Прийняті бюджети наступних років були більшими ніж бюджети ООН 1996–1997 та 1998–1999 рр., але їх збільшення було вимушеним і відповідало вимогам часу, адже саме на початку 2000-х рр. перед Організацією постали нові завдання, виконання яких вимагало затрати нових коштів.

У 2001 р. було прийнято попередній бюджет на 2002–2003 рр. у розмірі 2,7 млрд дол. Це рекордна сума порівняно з попередніми роками, проте Сполучені Штати підтримували всі реформаторські ініціативи в Організації, які вимагали нових затрат, до того ж після подій 11 вересня американське керівництво поклало великі надії у допомозі йому в боротьбі з тероризмом [14, р. 109].

У 2002 р. бюджет на 2002–2003 рр. було повторно переглянуто і збільшено аж до 2,9 млрд дол, проте американська сторона знову не висунула жодних претензій щодо його досить високого рівня, адже, таким чином, було задовільнено кілька її вимог щодо підвищення і розширення функцій відповідних органів у справі забезпечення і

збереження миру та протидії і боротьби з тероризмом [15, р. 117]. Схожа ситуація склалася і під час прийняття бюджету на 2004–2005 рр. Він істотно зріс і становив 3 млрд 160 млн 860 тис 300 дол. Цей бюджет містив у собі такі статті витрат, які активно підтримували Сполучені Штати, а саме, боротьба з тероризмом і проведення спеціальних політичних місій в Афганістані та Іраку [16, р. 142]. Така тенденція до зростання бюджету прослідковувалася і під час прийняття попереднього бюджету на 2006–2007 рр., який становив 3 млрд 622 млн. дол. І в цьому випадку американська дипломатія підтримувала його прийняття, пояснюючи це тими самими причинами, що мали місце і в обговореннях попередніх бюджетів, а саме боротьба з тероризмом, встановлення всезагального миру та безпеки і т. д. [17, р. 129].

Виплата американського боргу Організації була і є пов'язаною зі зменшенням американської частки внесків до регулярного бюджету і на проведення миротворчих операцій ООН. Внаслідок дипломатичних переговорів і дебатів як в Організації, так і всередині країни, вдалося досягти домовленостей щодо цих положень. На 2006 р. частка американських виплат до оонівського регулярного бюджету становить 22 % [1]. Виконання ж вимог щодо зменшення миротворчих внесків є набагато складнішим питанням, адже на даний момент Організацією проводяться 16 миротворчих операцій. Різке скорочення американської частки у їхньому фінансуванні могло б призвести до зменшення ефективності, або взагалі до згортання операцій. Уцілому, незважаючи на це, зменшення фінансування з 31 % до приблизно 27 % є великим досягненням американської дипломатії [7].

Бюджетна політика адміністрацій Б. Клінтона і Дж. Буша відрізнялася. Активну позицію американського уряду у 1990-х рр. щодо неминучого зменшення бюджетних витрат ООН можна пояснити недовірливим ставленням американських політиків, які були переконані у непотрібності Організації та її занадто великій бюрократизації. Республіканська ж адміністрація Дж. Буша зіштовхнулася з новою великою глобальною проблемою тероризму, яку самотужки вирішити неможливо, тому США на початку 2000-х рр. намагалися і намагаються будь-якими засобами заохотити ООН працювати разом у цій сфері. У зв'язку із цим жодних претензій з американського боку щодо скорочення бюджету не прослідковується, а навпаки виділяються додаткові кошти.

Фінансова політика США в ООН була і є тісно пов'язана з її реформою, а конкретніше, із тими вимогами реформування, які ставлять перед нею країни, у даному випад-

ку Сполучені Штати. Проведення всезагальної реформи ООН є найголовнішою умовою американської сторони щодо спільної й активної співпраці у фінансовій сфері.

1. Начисление взносов государствами-членами в регулярный бюджет ООН в 2006 году // <http://www.un.org/russian/question/contrib.htm>.
2. Организация Объединённых Наций : Сб. док. – М., 1981. 3. Резолюция 50/214 (1995) от 23 декабря 1995 г. Вопросы, связанные с предлагаемым бюджетом по программам на двухгодичный период 1996–1997 годов // ООН. Генеральная Ассамблея. Сессия (50; 1995; Нью-Йорк). Официальные отчёты: Доп. №49(A/50/49). Резолюции, принятые Генеральной Ассамблеей на пятидесятой сессии. – 19 сент.–23 дек. 1995 г. – Нью-Йорк, 1996. – Т. 1. 4. Резолюция 51/222 (1996) от 18 декабря 1996 г. Бюджет по программам на двухгодичный период 1996–1997 годов // ООН. Генеральная Ассамблея. Сессия (51; 1996; Нью-Йорк). Официальные отчёты: Доп. №49(A/51/49). Резолюции, принятые Генеральной Ассамблеей на пятьдесят первой сессии. – 17 сент.–18 дек. 1996 г. – Нью-Йорк, 1997. – Т. 1. 5. Резолюция 52/221 (1997) от 22 декабря 1997 г. Бюджет по программам на двухгодичный период 1998–1999 годов // ООН. Генеральная Ассамблея. Сессия (52; 1995; Нью-Йорк). Официальные отчёты: Доп. №49(A/52/49). Резолюции, принятые Генеральной Ассамблеей на пятьдесят второй сессии. – 16 сент. – 22 дек. 1997 г. – Нью-Йорк, 1998. – Т. 1. 6. The Secretary's Certification of a U.N. Reform budget of \$2.533 Billion. Hearing before the Subcommittee on International Operations of the Committee on Foreign Relations United States Senate. – 105th Congr., 2nd Session. – May 20, 1998. – Wash., 1998. 7. United States Mission to the United Nations. The United Nations – Myth and Reality American Support. Fact sheet American Financial Support. Update June, 2005. – www.un.int/usa/fact2.htm. 8. United States Participation in the United Nations. Report by the President to the Congress for the Year 1995. Released by the Bureau of International Organization Affairs. U.S. Department of State, November 1996. 9. United States Participation in the United Nations. Report by the President to the Congress for the Year 1996. Released by the Bureau of International Organization Affairs. U.S. Department of State, July 1997. 10. United States Participation in the United Nations. Report by the President to the Congress for the Year 1997. Released by the Bureau of International Organization Affairs. U.S. Department of State, July 1998. 11. United States Participation in the United Nations. Report by the President to the Congress for the Year 1998. Released by the Bureau of International Organization Affairs. U.S. Department of State, August 1999. 12. United States Participation in the United Nations. Report by the President to the Congress for the Year 1999. Released by the Bureau of International Organization Affairs. U.S. Department of State, October 2000. 13. United States Participation in the United Nations. Report by the President to the Congress for the Year 2000. Released by the Bureau of International Organization Affairs. U.S. Department of State, October 2001. 14. United States Participation in the United Nations. Report by the President to the Congress for the Year 2001. Released by the Bureau of International Organization Affairs. U.S. Department of State, March 2003. 15. United States Participation in the United Nations. Report by the Secretary of State to the Congress for the Year 2002. Released by the Bureau of International Organization Affairs. U.S. Department of State, October 2003. 16. United States Participation in the United Nations. Report by the Secretary of State to the Congress for the Year 2003. Released by the Bureau of International Organization Affairs. U.S. Department of State, September 2004. 17. United States Participation in the United Nations. Report by the Secretary of State to the Congress for the Year 2004. Released by the Bureau of International Organization Affairs. U.S. Department of State, September 2005.

Надійшла до редколегії 10.01.06

Я. Бондарчук, асп.

ДОКУМЕНТИ ПРОФСІЛОК ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ КОЛЕКТИВНО-ТРУДОВИХ СПОРІВ

Присвячено дослідженню профспілкових джерел у вивченні соціально-трудовак конфліктів.

The article is devoted to the survey of important trade unions' sources for the research social conflicts.

Як свідчить історія, конфлікти є невід'ємною складовою суспільного життя країни. У системі соціально-трудовак відносин найважливішими є трудові конфлікти. Становлення ринкових стосунків в Україні, у роки незалежності, супроводжувалося з одного боку – зростанням конфліктного потенціалу, напруги в стосунках між профспілками і роботодавцями, з іншого – намаганнями побудувати цивілізовану систему стосунків між соціальними партнерами. Зазначені тенденції яскраво проявилися і в одному з останніх трудових конфліктів.

Дослідити історію перебігу соціально-трудовак конфліктів в Україні, з'ясувати причини, що призводять до їх виникнення та можливі суспільно-політичні наслідки, немож-

ливо без вивчення документів та матеріалів профспілок. Адже документи саме цих організацій найповніше відображають весь перебіг соціального діалогу в країні.

У даній роботі автор ставить за мету з'ясувати значення документів та матеріалів профспілкових організацій як джерела вивчення історії трудових конфліктів в Україні.

Мета дослідження формує такі завдання:

- ✓ систематизувати та проаналізувати документи профспілок із зазначеної проблеми;
- ✓ з'ясувати причини та наслідки розв'язання трудового конфлікту;
- ✓ дати оцінку стану соціального діалогу в Україні на підставі аналізу документів, які висвітлюють хід конфлікту.

© Я. Бондарчук, 2007